

دانش آموختگان

در جستجوی کار

در یک دهه گذشته نیمی از جمعیت فارغ التحصیلان دانشگاهی در خراسان رضوی نتوانسته‌اند مشغول به کار شوند

گزارش روز

زهره شاریهی

«دوم دبیرستان بودم که ازدواج کردم اما به خاطر اعتیاد همسرم زندگی ام از هم پاشید. آن قدر برایم گران تمام شده بود که با اینکه پیش از ازدواج به پزشکی و پرستاری علاقه مند بودم، بعد از جدایی تصمیم گرفتم روان شناسی بخوانم تا به افرادی مثل همسرم که به دام اعتیاد می افتند، کمک کنم. این شد که هرچند به سختی، ادامه تحصیل دادم، پس از اتمام دوره کارشناسی، در اوج نابوری بیکار ماندم. بیشتر مراکز به ویژه بیمارستان ها روان شناس بالینی می خواستند. برخی جاها مثل زندان ها هم به خاطر ستم اجازه کار نمی دادند». این ها را بانوی چهل ساله ای می گوید که کارشناس روان شناسی عمومی است و ۱۰ سال است از هیچ تلاشی برای اشتغال در رشته دانشگاهی اش فروگذار نکرده است اما به علت نیافتن شغل مرتبط، ناگزیر به کارهای متفرقه رو آورده است تا به عنوان خانم خودسر پرست زربار هزینه های زندگی نماند. امثال این بانو کم نیستند که به امید یافتن فرصت شغلی و خدمت به جامعه، راهی دانشگاه می شوند اما پس از فارغ التحصیلی بیکار می مانند. داوود سی و سه ساله، دانش آموخته دکتری تاریخ، از نمونه های دانش آموختگان بیکار است که با ناامید شدن در باره اشتغال متناسب با تحصیلاتش، به بنایی روی آورده است و حالا به عنوان داوود بنا شناخته می شود؛ «هرجا که فکر می کردم بتوانم مفید واقع شوم، برای کار مراجعه کردم ولی نتیجه ای نداشت؛ آزمون استخدام آموزش و پرورش هم شرکت کردم و آزمون و مصاحبه را قبول شدم اما مدام امروز فردا کردند تا معلوم شد فرد دیگری را که پارتی داشته، آورده اند! متأسفانه رابطه حرف اول را می زند نه تخصص».

آمارها نشان می دهد تا سال ۱۴۰۲ دانش آموختگان تنها ۲۷ درصد از شاغلان کشور و نیز ۴۲ درصد از کل بیکاران را تشکیل می دادند. این آمار در خراسان رضوی آن هم در سالیان متماذی وضعیت وخیم تری دارد. در گزارش پیش رو ضمن گفت وگو با برخی دانش آموختگان، علل و تبعات فردی و اجتماعی بیکاری آنان را بررسی کرده ایم.

روند نزولی ورودی های دانشگاه

تا همین ده یازده سال پیش، بیشتر افرادی که دنبال اشتغال و جایگاه اقتصادی اجتماعی بهتر بودند، اولین گزینه پیش روی خود را ورود به دانشگاه و تحصیلات عالی می دیدند؛ این شد که تا اواخر دهه ۸۰، هم شاهد افزایش جمعیت دانشجویی و هم اشتغال آنان در مشاغل مختلف بودیم. این رشد در اوایل دهه ۹۰ به اوج خود رسید، به گونه ای که جمعیت دانشجویی نسبت به کل جمعیت در سال های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ به طور میانگین ۶ درصد بود اما پس از آن، تعداد دانشجویان روند نزولی به خود گرفت، تا جایی که طبق اعلام واحدی، معاون آموزشی وزارت علوم، در اردیبهشت امسال، جمعیت دانشجویی به میانگین زیر ۴ درصد رسیده است؛ «ایران با برخورداری از ۴۴۰ دانشگاه و ۲ هزار و ۳۰۰ واحد دانشگاهی، رتبه یازدهم جهان را دارد اما روند کاهشی تعداد دانشجویان که در دوره های کارشناسی و کاردانی از سال ۹۴-۱۳۹۳ و در دوره کارشناسی ارشد از سال ۹۶-۱۳۹۵ آغاز شده، موجب شده است با صندلی های خالی در دانشگاه مواجه شویم».

دانش آموختگان؛ نیمی از بیکاران خراسان رضوی

بررسی های میدانی نشان می دهد یکی از دلایل مهم کاهش انگیزه جوانان برای ورود به دانشگاه، ناکارآمدی تحصیلات و مدارج دانشگاهی برای ورود به بازار کار است، به حدی که طبق اعلام محمود کریمی بیرانوند، معاون وزیر کار، در پاییز ۱۴۰۲، سهم جمعیت بیکار فارغ التحصیل آموزش عالی از کل بیکاران ۴۲ درصد بوده که نسبت به فصل مشابه سال قبل ۰/۴ درصد افزایش داشته است. همچنین سهم جمعیت شاغل فارغ التحصیل آموزش عالی از کل شاغلان، تنها ۲۷/۵ درصد بوده که نسبت به فصل مشابه سال قبل ۱/۱ درصد افزایش یافته است. این آمار در خراسان رضوی به مراتب نگران کننده تر است؛ زیرا با وجود پایین بودن نرخ بیکاری کل این استان نسبت به میانگین کشوری، آمارهای استانداری و اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی خراسان رضوی طی ۱۰ سال گذشته نشان می دهد که میانگین فارغ التحصیلان بیکار در این استان نیز همواره بیشتر از میانگین کشوری بوده است و نیمی از جمعیت بیکار خراسان رضوی، فارغ التحصیلان دانشگاه هستند. محمود احمدی، مدیرکل وقت تعاون، کار و رفاه اجتماعی خراسان رضوی، در سال ۱۳۹۴ اعلام کرد: «براساس آمارهای موجود، در خراسان ضوی ۳۷/۴ درصد فارغ التحصیل بیکار زن و ۱۵/۶ درصد فارغ التحصیل مرد حضور دارند، این در حالی است که میانگین فارغ التحصیلان بیکار زن در کشور، ۲۹/۹ درصد و میانگین فارغ التحصیلان مرد، ۱۵ درصد گزارش شده است». همچنین سال ۱۳۹۶ میرشاهی، سرپرست دفتر جذب و حمایت از سرمایه گذاری استانداری، و سال ۱۴۰۱ علی حسین شهریور، معاون سازمان فنی و حرفه ای کشور، از اینکه ۵۰ درصد بیکاران خراسان رضوی را فارغ التحصیلان دانشگاهی تشکیل می دهند، خبر دادند: «در سال ۱۴۰۱، ۴۶ درصد دارندگان مدرک دکتری، ۷۸ درصد کارشناسی ارشد و ۷۴ درصد کارشناسی، بیکار هستند که در مجموع ۵۰ درصد افراد بیکار در خراسان رضوی را تشکیل می دهند».

رشد بیکاری در استان

داده های مرکز آمار کشور حاکی از این است که در پاییز ۱۴۰۲ نرخ بیکاری خراسان رضوی بیش از ۲ درصد کمتر از متوسط کشور بود و در رتبه دوم قرار گرفت اما روند افزایش بیکاری در استان به حدی بود که در پاییز ۱۴۰۳ از رتبه دوم کمترین نرخ بیکاری کشور به رتبه یازدهم نزول کرد. گرچه این رقم هنوز به میانگین کشوری نرسیده اما طبق گزارش مرکز آمار از تحولات بازار کار در پاییز ۱۴۰۳، هم نسبت به تابستان این سال و هم در مقایسه با پاییز ۱۴۰۲ افزایش یافته است؛ به گفته سید جمال الدین حسینی، رئیس سازمان مدیریت و برنامه ریزی خراسان رضوی، نرخ بیکاری استان در پاییز گذشته نسبت به فصل مشابه ۱۴۰۲ از ۵/۳ به ۶/۶ افزایش یافته و نرخ مشارکت اقتصادی نیز در همین بازه زمانی از ۴۴/۴ به ۴۶/۴ رسیده است. این در حالی است که نرخ تورم استان نیز ۵ درصد از میانگین کشوری بیشتر است و درآمد خانوار در خراسان رضوی در رتبه ۲۳ کشور قرار دارد. همچنین نرخ اشتغال ناقص (کمتر از ۴۴ ساعت در هفته) در این استان با رقم ۱۴ درصد کل شاغلان، از میانگین کشوری بیشتر است که اهمیت سامان دهی بازار کار را بیش از پیش نمایان می کند؛ زیرا اشتغال پایدار یعنی اشتغال مبتنی بر شناخت و مطالعه و منشأ درآمد مناسب است که اهمیت دارد. افزون بر این باید توجه داشت که مرکز آمار فقط افرادی را بیکار محسوب می کند که جزو جمعیت فعال اقتصادی و جویای کار باشند؛ این یعنی حدود ۵۶/۹ درصد جمعیت استان که جویای کار نیستند، در آمار نرخ بیکاری لحاظ نشده اند. بر این اساس بهتر می توان درک کرد که چرا با وجود نرخ بیکاری ۷/۶ درصدی، احساس بیکاری در استان بیش از این رقم است.

آموزش ها؛ نامتناسب با نیازمندی های بازار کار

برای دانش آموختگان مقطع کارشناسی، نه تنها ایراد نیست، بلکه چنین افرادی نسبت به سایر همکارانشان در همان شغلی که وارد دانشگاه نشده اند، دید بازتر و رشد بهتری خواهند داشت. استاد بار جامعه شناسی اقتصادی دانشگاه فردوسی، هماهنگ نبودن دانشگاه با بازار کار چه به لحاظ تعداد جذب دانشجوی و چه نوع رشته و نیز آموزش اضافی و بیش از حد پسند بازار کار را، دیگر عوامل بیکاری دانش آموختگان معرفی و اضافه می کند: کم ندیده ایم که افراد با مدرک کارشناسی، راحت وارد بازار کار می شوند ولی با مدارک بالاتر خیر؛ چرا که با کارفرما مایل به جذب از مقاطع بالاتر نیست یا خود فرد با وجود تحصیلات تکمیلی، برخی مشاغل را در شان خود نمی بیند. اصغرپور ضمن تأکید بر اینکه علم آموزی همیشه جایگاه خود را دارد و ارزش آن صرفاً منوط به اشتغال نیست، برای پیشگیری از آسیب های ناشی از بیکاری در مقطع دکتری که به مراتب بیش از سایر مقاطع است، خطاب به کسانی که قصد ورود به این مقطع را دارند، توصیه می کند: در مصاحبه هایم با پذیرفته شدگان دکتری حتما از طرح و برنامه و هدفشان برای تحصیل در این مقطع سؤال می کنم؛ اگر به امید شاغل شدن یا پیدا کردن شغل بهتر آمده باشند، می گویم اشتباه است برگردید.

کاهش ورودی ها؛ عامل کاهش اشتغال دانش آموختگان

برابر با ۴ میلیون و ۸۰۰ هزار نفر و نرخ اشتغال آن ها برابر با ۶۰ درصد بود؛ یعنی با وجود جمعیت دانشجویی بالا، نرخ اشتغال، نه تنها کاهشی نبود، بلکه افزایش داشت». بر این اساس، هم زمانی شیب آرام نزولی دانشجویان در دهه گذشته با کاهش اشتغال آنان، حاکی از این است که اشتغال دانش آموختگان علاوه بر اینکه تابع مهارت آن هاست، تابعی از تعداد آن ها، تقاضای بازار و رونق کسب و کار نیز هست.

مسئولان چه می کنند؟

این امکان را فراهم کرده است که هم کارفرمایان و هم متقاضیان کار از جمله فارغ التحصیلان دانشگاه، درخواست خود را ثبت کنند. سامانه ملی مشاغل، اطلاعات لازم را به دانشگاه علمی کاربردی ارائه می دهد تا با سامان دهی مشاغل و افزایش مهارت ها، اشتغال زایی کند. طبق آخرین آمارها در سال ۱۴۰۳ بیش از ۱۳ هزار ظرفیت شغلی ایجاد شده است و حدود ۱۹ هزار کارجو در این سایت ثبت نام کرده اند. ۳ هزار نفر هم با کمک این بستر به مشاغل مدنظر رسیده و به کارگیری شده اند.

مهارت افزایی دانشجویان و دانش آموختگان به کجا رسید؟

مهارت افزایی خراسان رضوی از شورای مهارتی استان داریم. طرح دیگری که در سازمان آموزش فنی و حرفه ای کشور در نظر گرفته ایم، مهارت افزایی دانش آموختگان آموزش عالی (نخلستان) است که هدف از اجرای آن، ارتقای ظرفیت اشتغال پذیری ۵۰۰ هزار نفر از دانش آموختگان کشور است. در این طرح، برای شغل در حوزه مشاغل نوین و دانش بنیان، هزار و ۱۲۰ استاندارد شایستگی تعیین شده است». با این حال هنوز آماري از میزان تأثیر این طرح ها بر اشتغال دانشجویان و دانش آموختگان در دست نیست.

در عین حال علی باقر طاهری نیا، معاون وزیر علوم و رئیس مؤسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی، کاهش نرخ اشتغال دانش آموختگان راناشی از کاهش تعداد دانشجویان می داند: «اگر بازه زمانی ۱۰ سال تحصیلی اخیر را برای بررسی وضعیت اشتغال دانشجویان مدنظر قرار دهیم، بالاترین نرخ اشتغال مربوط به سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۳ است؛ به این صورت که جمعیت دانشجویی

عقيل مختاری، مدیرکل کار، تعاون و رفاه اجتماعی خراسان رضوی، بهمن ۱۴۰۳ با بیان اینکه ما دبیر کارگروه اشتغال و سرمایه گذاری استان هستیم و وظیفه ما نظارت بر مشاغل و بازار کار است نه ایجاد اشتغال، بیان می کند: سامان دهی مشاغل برای بالانس بازار کار برعهده ما گذاشته شده است و وزارتخانه بدین منظور، سایت جستجوی شغل را راه اندازی کرده است که با ثبت عرضه و تقاضای نیروی کار در یک بستر مجازی، بازار کار را به سمت تنظیم گری می برد؛ سامانه

علی حسین شهریور، معاون سازمان فنی و حرفه ای کشور، سال ۱۴۰۱ در جلسه شورای مهارت خراسان رضوی با اشاره به ایجاد ۸۰ میلیون شغل جدید در جهان تا سال ۲۰۲۵، مهارت افزایی دانشجویان و دانش آموختگان را از اولویت های سازمان فنی و حرفه ای کشور اعلام کرده و گفته بود: «تعداد مراکز علمی در خراسان رضوی، ۷۶ مرکز و تعداد دانشجویان این استان بیش از ۱۶۰ هزار نفر است. برنامه ریزی برای آموزش مهارتی دانشجویان و اطلاع رسانی طرح هر دانشجو یک مهارت، از جمله انتظاراتی است که در طرح